

اهدای جنین و احکام آن از نگاه فقه و حقوق موضوعه

مهدی احمدی نیا

www.ketab.ir

سرشناسه: احمدی نیا، مهدی، ۱۳۵۲ -
عنوان و نام پدیدآور: اهدای جنین و احکام آن از نگاه فقه و حقوق موضوعه / مهدی احمدی نیا.
مشخصات نشر: همدان: طرحان، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری: ۱۴۰ص.
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۱۳۱۰-۹-۹-۹
وضعیت فهرست نویسی: فیا
آیداداشت: کتابنامه.

موضوع: تلخیص مصنوعی انسان (فقه)
موضوع: انسان -- تولیدمثل -- نوآوری -- قوانین و مقررات
موضوع: تلخیص مصنوعی انسان -- قوانین و مقررات -- ایران
موضوع: جنین پرورشگاههای انسان -- ایران -- قوانین و مقررات
موضوع: جنین پرورشگاههای انسان (فقه)
رده بندی ده ده: ۳ الف ۸ ت / ۶ / ۱۹۸ BP
رده بندی دیوید: ۲۹۱ / ۳
شماره کتابشناسی: ۳۵۲۰۰۱

انتشارات طرحان

اهدای جنین و احکام آن از نگاه فقه و حقوق موضوعه

نویسنده: مهدی احمدی نیا

ناشر: انتشارات طرحان

طراح گرافیک: حسین خلیلی

چاپ اول - ۱۳۹۳

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۱۳۱۰-۹-۹-۹

قیمت: ۷۰۰۰۰ ریال

تقدیم به:

ساحت قدسی قطب عالم امکان، امام عارفان، امید منتظران،
رهبر آزادگان، امام زمان، حضرت حجه بن الحسن العسگری (عج)
که ما هر همه خوبی هاست.

به همه بزرگوار و مهربانم که در تمامی فراز و نشیب ها
تکیه کاری احسان و همراهی دلسوز برایم بوده است.
و همچنین قدس به آنها را دیده ام احسان و درسا
که بایک دنیا پاک و معصومیت و صبوری در انجام این تحقیق
مرا یاری نمودند.

و تقدیم به تمامی عزیزانی که در سبب ایشان دارم و تمامی لحظات
زیبای زندگی ام در کنار آنها رفتم و در آنجا زنده شدم.

WWW.KETABOON.COM

www.ketab.ir

فهرست

۱۳	مقدمه
۱۹	بخش اول: کلیات و موضوع شناسی
۲۱	طرح مطلب
۲۱	گفتار اول: طرح کلی تحقیق
۲۱	۱-۱-۱ بیان مسأله
۲۲	۱-۱-۲ هدفهای تحقیق
۲۲	۱-۱-۳ اهمیت موضوع تحقیق و انگیزه انتخاب آن
۲۳	۱-۱-۴ سؤالات تحقیق
۲۳	۱-۱-۵ فرضیه های تحقیق
۲۳	۱-۱-۶ محدودیت و مشکلات تحقیق
۲۴	۱-۱-۷ پیشینه تحقیق
۲۵	۱-۱-۸ جنبه نوآوری طرح تحقیق
۲۵	۱-۱-۹ کاربردهای متصور از تحقیق
۲۵	۱-۱-۱۰ روش و ابزار گردآوری اطلاعات
۲۶	۱-۱-۱۱ روش تجزیه و تحلیل اطلاعات
۲۶	۱-۱-۱۲ روش و نوع تحقیق
۲۷	گفتار دوم: تعاریف و مفاهیم و پیشینه
۲۷	۱-۲-۱ معنای نازایی
۲۷	۱-۲-۱-۱ معنای لغوی
۲۷	۱-۲-۱-۲ اصطلاح پزشکی
۲۷	۲-۲-۱ معنای جنین
۲۷	۱-۲-۲-۱ معنای لغوی
۲۸	۲-۲-۲-۲ اصطلاح پزشکی

۲۸	۱-۲-۳ اصطلاح فقهی
۲۸	۱-۲-۳ معنای لقاح
۲۸	۱-۳-۲-۱ معنای لغوی
۲۸	۱-۲-۳ اصطلاح پزشکی
۲۸	۱-۲-۴ معنای اصطلاحی اهدای جنین
۲۹	۲-۵ مفهوم باروری طبیعی
۲۹	۲-۶ مفهوم باروری مصنوعی
۳۰	۲-۷ انواع تلقیح مصنوعی
۳۰	۱-۷-۱ تلقیح میان نطفه شوهر و تخمک همسر شرعی او
۳۰	۱-۷-۲ تلقیح میان نطفه شوهر و تخمک همسر دیگرش و قرارداد آن در رحم همسر اول
۳۰	۱-۷-۳ تلقیح میان نطفه شوهر و تخمک زنی دیگر
۳۰	۱-۷-۴ تلقیح میان نطفه شوهر و تخمک زنی غیر همسر
۳۱	۲-۸ تاریخچه تلقیح مصنوعی
۳۱	۱-۸-۲-۱ از لحاظ تاریخ
۳۱	۱-۸-۲-۲ از لحاظ علمی
۳۳	۱-۹-۲ پیشینه فقهی تلقیح مصنوعی
۳۳	۱-۹-۲-۱ باب مساحقه
۳۵	۱-۹-۲-۲ باب زنا
۳۵	۱-۹-۲-۳ باب نکاح و لعان
۳۵	۱-۹-۲-۴ باب اکتساب به اعیان نجس
۳۶	۱-۱۰-۲ پیشینه حقوقی تلقیح مصنوعی
۳۶	۱-۱۰-۲-۱ پیشینه باروری های پزشکی در حقوق ایران
۳۷	۱-۱۰-۲-۲ پیشینه باروری های پزشکی در حقوق خارجه
۳۸	گفتار سوم: علل ناباروری و روش های درمان ناباروری
۳۸	۱-۳-۱ علل ناباروری
۳۸	۱-۳-۱-۱ علل ناباروری زنان
۳۹	۱-۳-۱-۲ علل ناباروری مردان
۴۰	۱-۳-۲ روش های پیشرفته در درمان نازایی
۴۰	۱-۳-۲-۱ لقاح داخل رحمی (IUI)
۴۱	۱-۳-۲-۲ لقاح خارج رحمی (IVF)
۴۱	۱-۳-۳ اهدای جنین
۴۲	۱-۳-۴ اهدای گامت
۴۲	۱. تخمک اهدایی
۴۳	۲. اسپرم اهدایی

۴۴	۱-۳-۵ رحم جایگزین (مادر جانشین یا اجاره رحم)
۴۵	بخش دوم: بررسی فقهی اهدای جنین
۴۷	طرح مطلب
۴۷	۱-۲ مبانی فقهی اهدای جنین
۴۷	۱-۱-۲ بررسی آیات
۴۸	۱-۲-۲ بررسی روایات
۴۹	۱-۲-۳ احکام اهدای جنین
۵۰	۲-۲ مشروعت مطلق
۵۰	۱. استناد به قاعده الضرورات تبيح المحذورات
۵۱	۲. قاعده نفی سر و حرج
۵۱	۳. حدیث رفع
۵۲	۴. قاعده تسلیط
۵۲	۵. موافقت اکثر فقهاء معاصر به جواز F و حرمت روش IU
۵۲	۶. اهدای جنین مفسده کمتری دارد
۵۳	۳-۲ مشروعت مشروط
۵۳	۱. اکثر فقهاء معاصر شیعه جهت مشروع بودن فرآیند IVF مشروطی را لازم دانستند:
۵۴	۲. اهدای جنین مشروط به محرمانه انجام گرفتن
۵۵	۳. اهدای جنین مشروط به انجام آن توسط زوجین جایز است
۵۵	۴-۲ ممنوعیت مطلق
۵۵	۱. قرآن کریم
۵۷	۲. روایات
۵۸	۳. استناد به قواعد درء المفاسد مقدم علی جلب المصالح و ماغلب ضرره فهو ضرر
۵۸	۴. استناد به قاعده لاضرر و لاضرار
۵۹	۵. اصل احتیاط در فروج
۵۹	۶. ایجاد تغییر در خلقت خداوند
۶۰	۷. به وجود آمدن پدیده اختلاط نسب
۶۱	۸. از بین رفتن نسب و اهداف نکاح
۶۱	۹. اهدای جنین باعث انتقال نطفه مرد بیگانه به رحم زن بیگانه می شود
۶۲	۱۰. منجر شدن به حرمت و معصیت
۶۳	۱۱. باروری یا ناباروری زن از مختصات خداوند است و مداخله در آن با فطرت الهی ناسازگار است
۶۳	۱۲. دستاویزی جهت سوء استفاده کنندگان
۶۴	۱۳. داشتن معایبی از دیدگاه علم پزشکی، اخلاق و روانشناسی
۶۴	۲-۵ دیدگاه توقف
۶۵	بخش سوم: بررسی حقوقی اهدای جنین

۶۷	طرح مطلب
۶۷	گفتار اول: مبانی حقوقی اهدای جنین
۶۷	۱-۱-۳ قانون اساسی
۶۸	۱-۳-۲ قانون مجازات اسلامی
۶۹	۱-۳-۳ قانون مدنی
۷۰	۱-۴-۴ قانون اهدای جنین به زوجین نابارور
۷۲	بررسی ماهیت حقوقی پیمان اهدای جنین
۷۲	۲-۱-۲ تعریف
۷۳	۲-۱-۳ دیگر عناوین معهود حقوقی
۷۴	۲-۳-۱-۳ مفهومی از آثار آن
۷۴	۱. اعراض
۷۵	۲. آثار اعراض بر وضعیت جنین اهدایی
۷۵	۲-۲-۲-۳ مفهوم اذن بر آثار آن
۷۵	۱. مفهوم اذن
۷۷	۲. آثار اذن بر اهداء کننده و وضع جنین
۷۷	۳-۲-۲-۳ مفهوم صلح و آثار آن
۷۷	۱. مفهوم صلح
۷۸	۲. آثار صلح بر اهداء کننده و وضعیت گامت یا جنین
۷۸	۳-۲-۲-۴ مفهوم هبه و آثار آن
۷۸	۱. مفهوم هبه
۸۱	۲. آثار هبه بر اهداء کننده و وضعیت جنین
۸۱	۳-۲-۲-۵ مفهوم وکالت و آثار آن
۸۱	۱. مفهوم وکالت
۸۲	۲. آثار وکالت بر اهداء کنندگان و وضعیت جنین
۸۲	۳-۲-۲-۶ قرارداد خصوصی
۸۳	گفتار سوم: بررسی قانون اهدای جنین به زوجین نابارور
۸۳	۱-۳-۳ نقد و بررسی و نکات پیرامون مواد قانون اهدای جنین
۸۶	۳-۳-۲ نواقص کلی
۸۶	۱. ماهیت حقوقی
۸۶	۲. عدم تصریح به سلامت اهدا کنندگان جنین
۸۶	۳. عدم ضمانت اجرا
۸۷	گفتار چهارم: بررسی تطبیقی قانون اهدای جنین
۸۹	بخش چهارم: آثار حقوقی اهدای جنین
۹۱	طرح مطلب

۹۱	۱-۴ احکام وضعی طفل متولد از اهدای جنین
۹۱	۱-۴-۱ نسب طفل
۹۲	۱-۴-۱-۱ پدر
۹۲	۱. آیات
۹۲	۲. روایات
۹۳	۳. عرف
۹۳	۴. نقد و برره
۹۴	۱-۴-۱-۲ بر
۹۴	۱. صاحب نخم
۹۵	۲. صاحب رحم
۹۷	۳. دو مادری
۹۹	۱-۴-۱-۳ نسب و نظریه اراده و اعراض
۹۹	۱. دلایل نظریه اراده و اعراض
۱۰۲	۱-۴-۲ ارث
۱۰۳	۱-۴-۲-۱ تعیین مورثان
۱۰۳	۱. صاحب اسپرم و تخمک
۱۰۳	۲. دو مادر
۱۰۳	۳. صاحب رحم
۱۰۳	۱-۴-۲-۲ ارث و نظریه اراده و اعراض
۱۰۴	۱-۴-۳ نکاح
۱۰۴	۱-۴-۳-۱ صاحب اسپرم و تخمک
۱۰۴	۱-۴-۳-۲ دو مادر
۱۰۵	۱-۴-۳-۳ صاحب رحم و همسرش
۱۰۵	۱-۴-۳-۴ نکاح و نظریه اراده و اعراض
۱۰۶	۱-۴-۴ نفقه
۱۰۷	۱-۴-۴-۱ نفقه و نظریه اراده و اعراض
۱۰۸	۱-۴-۵ حضانت
۱۰۸	۱-۴-۵-۱ حضانت و نظریه اراده و اعراض
۱۰۸	۱-۴-۶ تابعیت
۱۰۹	۱-۴-۶-۱ تابعیت و نظریه اراده و اعراض
۱۱۱	بخش پنجم: نتیجه گیری و پیشنهادات
۱۱۳	نتیجه گیری
۱۱۷	پیشنهادات
۱۲۱	پیوستها و ضمانت

۱۲۱	پیوست ۱: قانون نحوه اهداء جنین به زوجین نابارور
۱۲۳	پیوست ۲: آیین نامه اجرایی قانون نحوه اهداء جنین به زوجین نابارور
۱۲۷	فهرست منابع و مأخذ
۱۲۷	منابع فارسی
۱۳۳	منابع عربی
۱۳۸	انین و مقررات
۱۳۸	منابع انگلیسی
۱۳۹	بیان
۱۳۹	ساختار
۱۴۰	نرم افزار

مقدمه

داستان آفرینش و خلقت انسان بسیار پیچیده، شگفت انگیز و پر رمز و راز است. به روایت کتب آسمانی به ویژه قرآن که مهم ترین منبع ما به اصل خلقت آدم ابوالبشر از خاک است که خداوند به آن روح و حیات بخشید است.

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَ مِنْكُمْ نَفْسًا وَاحِدَةً وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً (نساء، ۱)

«ای مردم از مخالفت پروردگارتان بپرهیزید. کسی که همه شما را از یک انسان آفرید و همسر او را نیز از جنس او خلق کرد و او، مردان و زنان فراوانی منتشر ساخت.»
به هر کیفیتی آفرینش انسان اولیه و جفت او صورت گرفتند، خلقت انسانهای بعدی از ترکیب دو سلول جنسی موجود در بدن زن و مرد پدید می آید. سلول تولید کننده اسپرم و تخمک، «اسپرم» و سلولی که در بدن زن است «اوول یا تخمک» نام دارد. هر یک از اسپرم و تخمک، موجود جدیدی را به وجود می آورد که با قرار گرفتن در رحم زن و در طی دوران حمل، رشد یافته و پس از سپری شدن حالات و اشکال مختلف، سرانجام به صورت انسان کامل از جنس مرد یا زن به عرصه هستی پا میگذارد.

اشارات قرآن در این زمینه بسیار است، از جمله:

— إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ أَمْشَاجٍ نَبْتَلِيهِ فَجَعَلْنَاهُ سَمِيعًا بَصِيرًا (دهر، ۲)

«ما انسان را از نطفه مختلطی آفریدیم و او را می آزماییم بدین جهت او را شنوا و بینا قرار

1) Sperm

2) Ovum or ovule

دادیم.»

– يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى (حجرات، ۱۳)

«ای مردم ما شما را از مرد و زنی آفریدیم.»

– أَلَمْ نَخْلُقْكُمْ مِنْ مَّاءٍ مَّهِينٍ، فَجَعَلْنَا فِي قَرَارٍ مَكِينٍ (مرسلات، ۲۰ و ۲۱)

«مگر شما را از آبی بی مقدار نیافریدیم، پس آن را در جایگاهی استوار نهادیم.»

طبیعتاً موجودی که بدین ترتیب تکامل می‌یابد، تعلق و وابستگی خاصی بین او و دو منشاء پیدا می‌کند. وجود دارد که علاوه بر آثار طبیعی و ژنتیکی، آثار اجتماعی فراوانی را نیز در بر دارد. تجربه نشان می‌دهد خداوند زن و مرد را برای یکدیگر آفرید که مایه‌ی سکون و آرامش هم باشند و بپوشانند. و رحمت قرار داد:

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ يَخْلُقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ (نور، ۲۱)

«و از نشانه‌های او اینکه از این [خودتان] خودتان همسرانی برای شما آفرید تا بدانها آرام گیرید و میانتان دوستی و رحمت نهاد [این نعمت] برای مردمی که می‌اندیشند قطعاً نشانه‌هایی است.»

بسیار طبیعی است موجودی که از جسم و جان زن دو نیز به وجود می‌آید، بر مودت، صفا، صمیمیت و آرامش آن‌ها بیفزاید و در نتیجه زوجگی مایه‌ی وافری به داشتن چنین موجودی داشته باشند. البته همه‌ی زوج‌ها از این نعمت برخوردار نیستند. مردانی یافت می‌شوند که فاقد اسپرم‌اند، و یا اسپرم آن‌ها توان و خاصیت ترکیب با تخم‌کهن را ندارد و یا زنانی وجود دارند که فاقد تخمک‌اند یا قابلیت و توان پذیرش اسپرم را ندارند. در این موارد آن‌ها توان نگهداری و پرورش جنین را ندارد یا اصلاً رحم ندارند. با این حال آن‌ها نیز مشتاقانند و فرزند منتسب به خودشان داشته باشند.

این وضع از دیر زمان وجود داشته و انسان برای یافتن راه حل این مشکل، به دعا و درخواست از خداوند و استفاده از وسایل و روش‌های گوناگون متوسل شده است. قرآن کریم، خود از سوئی به وضع استثنایی برخی زنان و مردان و عقیم بودن آن‌ها اشاره کرده و از سوی دیگر درخواست و التماس برخی نازیبان که به قدرت خداوند بارور شده‌اند را بیان نموده است.

لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ يَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ إِنَاءًا وَيَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ الذُّكُورَ، أَوْ
 يُزَوِّجُهُمْ ذُكْرَانًا وَإِنَاءًا وَيَجْعَلُ مَنْ يَشَاءُ عَقِيمًا إِنَّهُ عَلِيمٌ قَدِيرٌ (شوری، ۴۹ و ۵۰)

«فرمانروایی [مطلق] آسمانها و زمین از آن خداست هر چه بخواهد می آفریند به هر کس
 بخواهد فرزند دختر و به هر کس بخواهد فرزند پسر می دهد، یا آنها را پسر[ان] و دختر[انی]
 توام با یکدیگر می گرداند و هر که را بخواهد عقیم می سازد اوست دانای توانا»
 قرآن داستان و تن از پیامبران را نقل می کند که به لحاظ عقیم بودن همسرشان، فاقد فرزند
 بودند. این حال به واسطه‌ی درخواست و تضرع آن‌ها به درگاه الهی در سن پیری و با وجود
 عقیم بودن زنانشان برآید شدند.

«این)، یادی است رحمت پروردگار تو نسبت به بنده اش زکریا، در آن هنگام که
 پروردگارش را در خلوت گام نهادن) پنهان خواند. گفت: پروردگارا! استخوانم سست شده و
 شعله‌ی پیری تمام سرم را فرا گرفته و من هرگز در دعای تو، از اجابت محروم نبوده‌ام! و من از
 بستگانم بعد از خودم بیمناکم (کسی پسندار، از آیین تو را نگاه نداشتند) و (از طرفی) همسرم
 نازا و عقیم است؛ تو از نزد خود جانشین من بی‌شک و وارث من و دودمان یعقوب باش...
 ای زکریا! ما تو را به فرزندی بشارت می دهیم پس یحیی است. گفت: پروردگارا! چگونه
 برای من فرزندی خواهد بود؟ در حالی که همسرم نازا و عقیم است و من نیز از شدت پیری
 افتاده شده‌ام! فرمود: پروردگارت این گونه گفته! این بر من آسان است...» (مریم، ۹ تا ۲۰)

نظیر چنین وضعی در مورد ابراهیم (ع) و همسرش و در مورد فرآن در چند داستان
 فرستادگان خود را به سوی ابراهیم (ع) و مزده‌ی فرزنددار شدن او و در مقابل آنان از این بابت
 را بیان می نماید: «و همسرش ایستاده بود، (از خوشحالی) خندید؛ پس سوره‌ای را به اسحاق و بعد
 به یعقوب بشارت دادیم. گفت: وای بر من! آیا من فرزند می آورم در حالی که پیرم شویم و هم
 پیرمردی است؟ این راستی چیز عجیبی است.» (هود، ۷۱ و ۷۲)

هم چنین قدرت نمایی خداوند در انعقاد جنین و پرورش و پدید آمدن طفل بدون تماس زن
 و مرد؛ در مورد حضرت مریم و تولد حضرت عیسی (ع) در قرآن بیان شده است. فرشته‌ای به
 نام روح القدس، (روح خدا) به صورت انسانی در مقابل مریم عذرا ظاهر شده و به او می گوید:
 «از جانب خداوند مأمورم به تو فرزندی پاکیزه عطا نمایم» و مریم با شگفتی می گوید: «چگونه
 من دارای فرزند می شوم در حالی که با انسانی تماس نداشته‌ام.» فرشته می گوید: «این خواست

خداست و انجام این امر بر او آسان است.» به هر حال مریم حمل بر می دارد و عیسی را به دنیا می آورد. (مریم، ۱۶ تا ۲۲)

با توجه به آیات و نشانه های قرآنی روشن است که همه چیز به خواست و اراده ی خداوند بستگی دارد. اوست که روزی می دهد، اوست که به هر که بخواهد فرزند می دهد و اوست که بر زنی بدون شوهر نوزادی عطا می فرماید، چنان که آدمی را از خاک بی مقدار آفرید و این امر برای آسان تر است. البته خداوند عالم را بر اساس نظام علی و معلولی خلق کرده است. همه ی حقیقت و اتفاقات بر طبق این نظام، علتی دارد که اگر بتوان علت آن را کشف کرد، بسیاری از سوالات پاسخ داده خواهد شد. امراض و بیماری-هایی که افراد به آن مبتلا می شوند نیز، از این نظام پیروی می کنند که هرگاه علت آن شناخته شود بسیاری از آن ها درمان و حتی قبل از ابتلا پیشگیری می شود. بنابراین از این امور، نازایی است که خوشبختانه با پیشرفت علم و ساخت ابزار مدرن، بسیاری مشکل حل های آن کشف شده است، به گونه ای که حتی برای کسانی که توانایی اسپرم و تخمک گذار ندارند نیز راه حلی ارائه می دهد تا بتوانند به نحوی فرزند می منسوب به خود داشته باشند. این راه ها با تفلیح مصنوعی است.

موضوع استفاده از روش های کپی برای ایجاد، باروری (باروری مصنوعی) باعث طرح بحث ها و سوالات بسیاری در زمینه های فقهی، حقوقی، پزشکی، اخلاقی و اجتماعی شده است.

افراد به دلایل مختلف از این روش (لقاح مصنوعی) اجتناب می نمایند. گاه زوج های نابارور به دلیل نوعی بیماری مانند: نقص در اسپرم مرد و یا تخمک گذاری عییبی در اندام های جنسی مرد که مانع آمیزش می شود یا مشکلی در رحم یا اندام های جنسی زن که مانع لقاح اسپرم با تخمک می گردد و یا به دلیل نقص در رحم که مانع نگهداری و رشد جنین در رحم می شود، به تلقیح مصنوعی روی می آورند که به تناسب نوع بیماری، روش های مختلفی متفاوتی برای آن ها اعمال می شود.

و گاه افراد به دلیلی غیر از ناباروری، استفاده از روش مصنوعی را برای فرزند دار شدن ترجیح می دهند.

برخی زنان افراطی که میل داشتن فرزند بدون پدر دارند تا بدین وسیله خود را از حضور شریکی در سرنوشت فرزند رها سازند، افرادی که به جهت تجارت، به معامله ی اسپرم یا

تخمک و یا اجاره‌ی رحم خود می‌پردازند، کسانی که خواهان فرزندانی با مشخصات ویژه می‌باشند اما از نظر ژنتیکی همسر آنان فاقد آن مشخصات است و با زنانی که به دلیل مشغله‌ی اجتماعی سنگین خود، ترجیح می‌دهند، زن دیگری بارداری فرزند آن‌ها را بر عهده گیرد، از جمله‌ی این افراد محسوب می‌شوند.

اما از آنجا که در اسلام قوانین اجتماعی مبتنی بر دستورات الهی و قوانین طبیعی حاکم بر جهان هستی است، لذا در مسأله‌ی تلقیح مصنوعی نیز نمی‌توان به صرف قرارداد موجود بین افراد و صرف نظر از روابط تکوینی بین آن‌ها، برای افراد جعل نسب نمود و نظام حقوقی جامع و همه‌سوی مناسبی به‌وجود نیاورد. بنابراین ضمن توجه به مشکلات زنان و مردان نابارور و تدبیر جهت رفع مشکلات آنها، باید نکات و اولویت‌هایی را نیز مد نظر داشت، از جمله: افراد به صرف قرارداد با یکدیگر کودک نمی‌شوند، بلکه ارتباط تکوینی و طبیعی آنان با یکدیگر، موجب نسب و ارتباط خانوادگی می‌گردد.

خداوند در قرآن کریم ضمن برشمردن مصادرم نسبی، سببی و رضاعی، طفل را فرزند کسی می‌داند که از صلب او باشد (نساء، ۲۳) و کسی دیگر نباید می‌نماید که فرزند خوانده، فرزند خود شخص نیست (احزاب، ۴ و ۵)، همچنین سرپرست می‌کند که زید بن حارثه فرزند خوانده‌ی پیامبر (ص) است، نه فرزند او، لذا احکام حقوقی پدر و فرزندی بین ایشان و زید برقرار نیست. (احزاب، ۳۷ تا ۴۰)

با توجه به اینکه تلقیح مصنوعی و به تبع آن اهدای جنین زنان بی‌بی از پدیده‌های نوین جامعه‌ی بشری است و در قوانین حقوقی بیشتر کشورها از جمله ایران کمتر سخنی به میان آمده است، لذا برای تحقیق و مطالعه‌ی بیشتر در مورد جنبه‌های فقهی، حقوقی، اخلاقی و اجتماعی این مسأله می‌بایست بیش از پیش تلاش گردد تا احکام مربوط به نسب، سبب، ارث، حضانت، ولایت، وصیت و نفقه‌ی مربوط به این گونه افراد تبیین و تدوین شود و بدین وسیله ضمن رعایت حقوق آنان از وجود فرزندانی بی‌هویت و گاه بی‌سرپرست در جامعه جلوگیری گردد.

لذا به منظور حل مشکل اشخاصی که به دلایل جسمی و یا ژنتیکی قدرت باروری ندارند، با پیشرفت علم، راه حل‌هایی پیدا شده است که به رفع این نقیصه کمک می‌نماید. یکی از این شیوه‌ها، اهدای گامت و جنین به زوجین نابارور، تحت شرایط خاص است.

اصول این عمل و شرایط آن در قانون و آئین نامه اجرایی نحوه اهدای جنین به زوجین نابارور آمده است. در این تحقیق اهدای جنین و احکام آن از نگاه فقه و حقوق موضوعه بررسی خواهد شد.

برای آشنایی بیشتر ابتدا به تعریف تلقیح مصنوعی و انواع روش های آن پرداخته و سپس به ذکر تاریخچه و پیشینه تلقیح مصنوعی در علوم زیستی، به سابقه آن در سیستم های قانون گذاری مختلف اعم از کشورهای که دارای قانون خاص بوده یا آن که در حال تدوین قانونی در این زمینه هستند، خواهیم پرداخت.

دست به کاری زنم که غصه سرآید
تا چه قبول افتد و چه در نظر آید
(حافظ، ۱۳۷۳؛ ص ۱۴۵)

برای هم دست برآید
صالح طالب متاع خویش نمودند

www.ketab.ir